

Ana Gabaj Miloš

Knjižnice grada Zagreba
ana.gabaj.milos@kgz.hr

Ivana Palčić Borić

Knjižnice grada Zagreba
ivana.palcic.boric@kgz.hr

Nikolina Resman Malović

Knjižnice grada Zagreba
nikolina.resman.malovic@kgz.hr

Sažetak

Narodna knjižnica predstavlja ključnu ustanovu za podršku cjeloživotnom učenju, samostalnom odlučivanju i kulturnom napretku pojedinca i društvenih skupina. Značajna je po pružanju pristupa širokom spektru znanja i informacija svim korisnicima, bez obzira na osobna obilježja poput dobi, etničke pripadnosti, vjere i ostalih. U Knjižnici Ivana Gorana Kovačića (Knjižnice grada Zagreba), uočavaju se različite potrebe korisnika te se redovito razvijaju programi usmjereni na posebne skupine. Primjeri dobre prakse za korisnike posebne skupine koji se provode u Knjižnici su: *Goranov informatički kutak za seniore*, program za osobe treće životne dobi koji omogućuje stjecanje osnovnih informacijskih i informatičkih vještina i *Svađa na vidiku – promijeni spiku – prevencija nasilja nad i među mladima*, psihoedukativne radionice u sklopu projekta koji provodi Društvo za psihološku pomoć. Radionice su namijenjene šticeenicima Centra za odgoj i obrazovanje Lug, a usmjerene su na prevenciju nasilja među mladima tako što pružaju podršku u razvijanju komunikacijskih vještina i rješavanju sukoba. Navedeni primjeri svjedoče o važnosti prilagođavanja knjižničnih usluga različitim skupinama korisnika, potičući njihov osobni razvoj i doprinoseći boljoj kvaliteti života jer knjižnice kao institucije imaju ključnu ulogu u osiguravanju pristupa znanju i informacijama za sve građane, što dodatno naglašava njihovu važnost u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, narodna knjižnica, osobe treće životne dobi, posebne skupine korisnika, psihoedukativne radionice

Abstract

A public library represents a crucial institution for supporting lifelong learning, independent decision-making, and cultural advancement of individuals and social groups. Its significance lies in providing access to a wide range of knowledge and information to all users, regardless of personal characteristics such as age, ethnicity, religion, and others. At the Ivan Goran Kovačić Library – Zagreb City Libraries, various user needs are identified, and programs aimed at special groups are regularly developed. Examples of good practice for special user groups that are carried out in the Library are: "Goran's Computer Corner for Seniors", a program for senior citizens that enables them to acquire basic information and computer, and "Conflict on the Horizon - Change the Tone" - prevention of violence against and among young people psychoeducational workshops as part of a project conducted by the Society for Psychological Assistance. Workshops are intended for beneficiaries of the Center for Education Lug, focusing on violence prevention among young people by providing support in developing communication skills and conflict resolution. These examples testify to the importance of adapting library services to different user groups, encouraging their personal development, and contributing to a better quality of life. Libraries as institutions play a key role in ensuring access to knowledge and information for all citizens, further emphasizing their importance in the local community.

Keywords: lifelong learning, public library, senior citizens, special user groups, psychoeducational workshops

Uvod

Narodna knjižnica smatra se ključnom institucijom za poticanje cjeloživotnog učenja, samostalnog odlučivanja te kulturnog napretka pojedinaca i društvenih skupina. Ona predstavlja lokalno informacijsko središte omogućujući svojim korisnicima pristup različitim vrstama znanja i informacija.¹ Narodna knjižnica mora težiti tome da služi svim građanima, a pojedinac nikad nije premlad ili prestar da bi se koristio knjižnicom, bilo da je posjeti, ili se koristi uslugama koje su mrežno dostupne.

Kao potencijalne ciljane skupine korisnika navode se ljudi svih dobnih skupina i u svim fazama života, pojedinci i grupe s posebnim potrebama te ustanove unutar šire društvene zajednice. U pojedince i grupe s posebnim potrebama ubrajaju se pripadnici drugih kultura ili etničkih grupa, osobe s posebnim potrebama, ljudi vezani uz kuću, ljudi koje borave u raznim ustanovama te ljudi koji ne znaju ništa o uslugama knjižnice.²

Iz teorije u praksu

S obzirom na to da u Knjižnici Ivana Gorana Kovačića (Knjižnice grada Zagreba) prepoznajemo različite grupe korisnika, kao i njihove razne potrebe, slijede primjeri dobre prakse koji mogu poslužiti kao poticaj knjižničarima koje usluge mogu ponuditi posebnim skupinama korisnika. Knjižničarke, autorice rada, osmislile su i provode program *Goranov informatički kutak za seniore* te su se uključile u projekt Društva za psihološku pomoć *Svađa na vidiku – promijeni spiku - prevencija nasilja nad i među mladima* koji uključuje psihoedukativne radionice sa štíćenicima Centra za odgoj i obrazovanje Lug.

Goranov informatički kutak za seniore

Knjižnica Ivana Gorana Kovačića uključena je u projekt 65 plus koji provode Knjižnice grada Zagreba. Projekt je namijenjen osobama treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja kroz brojne aktivnosti u knjižnicama. Program je sufinanciran sredstvima Grada Zagreba. Aktivnosti koje Knjižnica Ivana Gorana Kovačića provodi unutar projekta 65 plus su: *Izložba 65 plus, Knjigom do vrata, Sat informacijske pismenosti i Učionica bez granica*.

Jedan od primjera dobro osmišljenog programa za razvijanje informacijske i informatičke pismenost naziva se *Goranov informatički kutak za seniore*. Riječ je programu namijenjenom osobama treće životne dobi. U *Smjernicama za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* navedeno je da ne postoje općenito prihvaćena značenja definicije za „starije osobe“ i „osobe starije životne dobi“. Iako Svjetska zdravstvena organizacija ponekad svrstava osobe u dobi od šezdeset godina na više među „starije osobe“ ili „osobe starije životne dobi“, također koristi te nazive za označavanje osoba u dobi od šezdeset i pet godina na više.³

¹ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022, str. 1. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2455/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022-hr.pdf> (12. 3. 2024.)

² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., str. 42.

³ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., Str. 46.

No, zašto baš program za osobe treće životne dobi? Kod osoba treće životne dobi često se javlja želja za osobnim razvojem i istraživanjem interesa koji su bili zapostavljeni zbog nedostatka vremena, odnosno, javlja se potreba za cjeloživotnim učenjem. Uvidjevši potrebu za cjeloživotnim učenjem osoba treće životne dobi, 2017. godine pokrenut je program *Goranov informatički kutak za seniore*. Program se održava jednom tjedno i temelji na praktičnom radu na računalu i pametnim telefonima, a polaznicima omogućuje stjecanje osnovnih znanja i vještina vezanih uz informacijsko i informatičko opismenjavanje. Program je prilagođen željama, predznanju i potrebama polaznika, a temelji se na knjizi *Osnove informacijske tehnologije*, prema kojoj je sastavljen od nekoliko etapa: dijelovi osobnog računala, radna površina, osnove oblikovanja teksta u programu za pisanje, univerzalna serijska sabirnica (USB), osnove interneta. Polaznici su također upućeni u korištenje i mogućnosti kataloga Knjižnica grada Zagreba, aplikacije e-ZaKi, posudbu i mogućnosti e-knjige, kao i zvučne e-knjige, elektroničku poštu i aplikaciju WhatsApp.

Relevantnost ovog programa vidi se ponajviše u redovnom dolasku polaznika koje ne samo da se druže tijekom radionica, već i izvan njih, te često dolaze s pitanjima o računalima i pametnim telefonima. Osobe treće životne dobi na taj način unapređuju vlastito znanje, stječu nove vještine i kompetencije te pridonose boljoj kvaliteti života (razvijanje mentalnih funkcija i memorije).

Svađa na vidiku – promijeni spiku – prevencija nasilja nad i među mladima

Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj polaze od pretpostavke da svaka osoba, neovisno o dobi, obrazovanju ili sposobnostima, treba imati pristup cjelokupnoj knjižničnoj građi. Navedeno uključuje i one koji su privremeno ili trajno ograničeni na boravak u središtima za zdravstvenu skrb ili druge ustanove.⁴

Također, *Konvencija o pravima djeteta* Ujedinjenih naroda naglašava pravo svakog djeteta da razvija svoje potencijale u potpunosti, uz slobodan i otvoren pristup informacijama, građi i programima, pod jednakim uvjetima za sve, neovisno o njihovim osobnim karakteristikama kao što su dob, tjelesni razvoj, spol, vjerska, nacionalna i kulturna pripadnost, jezik, socijalni status te intelektualne i tjelesne sposobnosti i vještine. Ovakav pristup osigurava da svako dijete ima priliku ostvariti svoj puni potencijal i razviti se kao individua unutar društva.⁵

Poslanje knjižnice u odnosu na usluge za mladež jest pomoći pojedincu da ostvari uspješan prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob tako što će omogućiti pristup građi i osigurati okružje koje zadovoljava specifične potrebe mladih ljudi za intelektualnim, emocionalnim i društvenim razvojem⁶ i zbog toga je povezivanje i suradnja s drugim organizacijama i ustanovama u lokalnoj zajednici važna i korisna. Ambulante, dječji vrtići, odgojno-obrazovni centri i druga mjesta gdje se skrbi o djeci, neophodni su i dobrodošli partneri, osobito u aktivnostima promicanja čitanja među djecom, roditeljima i osobama koje se profesionalno bave djecom.⁷

Centar za odgoj i obrazovanje Lug⁸ ustanova je socijalne skrbi koja u svom sastavu pruža socijalne usluge (psihosocijalnu podršku, poludnevni boravak, smještaj), provodi programe odgoja i obrazovanja na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini, nudi programe stručnog osposobljavanja te provodi odgojne mjere u skladu s propisima *Zakona o sudovima za mladež*.

⁴ Isto, str. 20-21.

⁵ IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004., Str. 5.

⁶ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., Str. 12.

⁷ IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. Nav. dj. Str. 12.

⁸ Centar za odgoj i obrazovanje Lug. URL: <https://centar-lug.hr/> (11. 3. 2024.)

Od 1. siječnja 2023. godine Društvo za psihološku pomoć provodi projekt *Svađa na vidiku – promijeni spiku – prevencija nasilja nad i među mladima*. Projekt je financiran sredstvima Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade, a provodio se do 31. 12. 2023. u suradnji s partnerima: Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Učenički dom Tehničke škole Zagreb, Centar za odgoj i obrazovanje Lug. Kao što je navedeno na mrežnim stranicama Knjižnice Ivana Gorana Kovačića, osnovni cilj projekta jest prevencija nasilja nad i među mladima organiziranjem psihoedukativnih radionica za učenike srednje škole, odgojitelje u učeničkom domu i roditelje, te provedbom psihosocijalne podrške za mlade.⁹

U Knjižnici Ivana Gorana Kovačića održane su dvije radionice zatvorenoga tipa za štíćenike Centra za odgoj i obrazovanje Lug, u pratnji dipl. socijalnog pedagoga Tihomira Mikulića, koordinadora Stručne cjeline za provedbu i izvršenje odgojne mjere upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu. Na radionicama je naglasak stavljen na teme kao što su: komunikacija, oblici i vrste nasilnog ponašanja, kontrola ljutnje, nenasilno rješavanje sukoba; te jedna otvorena radionica o učinkovitoj komunikaciji namijenjena roditeljima tinejdžera. Voditelji radionica bili su Ana Vučer i Ivan Kuliš, te je na radionicama ukupno sudjelovalo 20 polaznika.

Umjesto zaključka

Osnovni ciljevi knjižničnih programa jesu povezanost korisnika i knjižnice, korištenje knjižničnih usluga i građe te poticanje čitanja. Kreiranjem, organiziranjem i provođenjem različitih radionica i predavanja, uzimajući u obzir potrebe svih vrsta korisnika, suvremena knjižnica ima vrlo važnu ulogu u stvaranju inkluzivnog društva. Navedeni primjeri dobre prakse u Knjižnici Ivana Gorana Kovačića za posebne vrste korisnika doprinose razvoju osjećaja osobne odgovornosti, izgradnji samopoštovanja, razvijanju komunikacijskih vještina, prihvaćanju drugih ljudi, uz poštivanje njihovih prava da budu različiti te da s različitim intenzitetom napreduju, stvaranju prijateljstva, aktivnijem društvenom životu te njihovoj većoj uključenosti u zajednici.

⁹ Knjižnica Ivana Gorana Kovačića. URL: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-ivana-gorana-kovacica/programi-i-projekti-37934/37934> (10. 3. 2024.)

Literatura

1. 65 plus. URL: <https://www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296> (12. 3. 2024.)
2. Centar za odgoj i obrazovanje Lug. URL: <https://centar-lug.hr/> (11. 3. 2024.)
3. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2455/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022-hr.pdf> (12. 3. 2024.)
4. IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
5. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
6. Knjižnica Ivana Gorana Kovačića. URL: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-ivana-gorana-kovacica/programi-i-projekti-37934/37934> (10. 3. 2024.)
7. Slaviček, A.; Pavlić, D. Osnove informacijske tehnologije. Zagreb: Algebra učilište, 2007.
8. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
9. Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.